

# Tactische traditie

De commandostructuur van de Boeren tijdens de Boerenoorlog

Peet van Leeuwen  
3362167  
Onderzoekseminar III Groep 2  
GE3VD11027 - Goed en fout in de Boerenoorlog  
18 juni 2012

“...Take this formidable people and train them for seven generations in constant warfare against savage men and ferocious beasts, in circumstances under which no weakling could survive, place them so that they acquire exceptional skill with weapons and in horsemanship, give them a country which is eminently suited to the tactics of the huntsman, the marksman, and the rider. Then, finally, put a finer temper upon their military qualities by a dour fatalistic Old Testament religion and an ardent and consuming patriotism. Combine all these qualities and all these impulses in one individual, and you have the modern Boer—the most formidable antagonist who ever crossed the path of Imperial Britain.”<sup>1</sup>

Arthur C. Doyle – *The Great Boer War* (1901)

“Pops says, that the Boers are the best Gorillers for fighting every known. Why Gorillers? Gorillers are big apes. Pops says Gorillers fighting is when they run around and never get caught.”<sup>2</sup>

Iris Vaughan, 11 jaar oud

---

<sup>1</sup> A.C. Doyle, *The Great Boer War* (London 1901) 3.

<sup>2</sup> I. Vaughan, *The Diary of Iris Vaughan* (Central News Agency 1959) 15.

## Inhoudsopgave

---

<b>Inleiding</b>	<b>4</b>
<b>Traditie van de commandostructuur</b>	<b>6</b>
Militair	6
Economie	9
Traditie	10
Vorbereiding voor de oorlog	11
<b>Verandering van de traditie</b>	<b>16</b>
Problemen in de oorlog	21
Oorlogsomstandigheden	23
Verloop van de conventionele fase	24
<b>Terugkeer naar traditie</b>	<b>29</b>
Nieuw leiderschap	30
Nieuwe tactiek	34
Britse maatregelen	35
Het einde van de oorlog	38
<b>Conclusie</b>	<b>39</b>
<b>Literatuur</b>	<b>41</b>

---

## Inleiding

In 1899 brak in Zuid Afrika de Boerenoorlog uit, een strijd tussen de voornamelijk Nederlandssprekende Boeren die hun twee republieken, de Zuid Afrikaanse Republiek en de Oranje Vrijstaat verdedigden tegen de Britse legers. Het was een opvallende oorlog die soms wordt beschouwd als de laatste van de *gentlemen wars* of een 'nette oorlog' maar aan de andere kant was het ook een oorlog waar veel slachtoffers vielen en was het een conflict dat kenmerken vertoonde van een totale oorlog. Groot Brittannië ging bijvoorbeeld gebruik maken van concentratiekampen om de boerenbevolking in te centraliseren in een poging om de strijd in eigen voordeel te beslissen.<sup>3</sup>

De Boerenoorlog was de uitkomst van verschillende ingewikkelde ontwikkelingen die plaatsvonden op het Afrikaanse continent, zoals de vondst van diamanten en goud en conflicten tussen blanke westerse kolonisten en Afrikaanse stammen. Het conflict tussen de Boeren en de Britten werd voorafgegaan door een eerdere oorlog in 1880 en 1881 en de Jameson Raid in 1895. De Boeren beschouwden deze oorlogen met de Britten als vrijheidsoorlogen om ervoor te zorgen dat de onafhankelijkheid van de beide republieken werd gewaarborgd. Het is daarom des te meer opmerkelijk dat het juist de Boeren waren die als eerste een oorlogsverklaring richting de Engelsen stuurden in 1899, het doel hiervan was om een preventieve aanval richting de Britse gebieden uit te voeren om de oorlog snel in republikeins voordeel te kunnen beslissen.<sup>4</sup>

Het opvallende aan deze oorlog is dat de Boeren, die geen professioneel leger hadden, het voor elkaar kregen om het grootste rijk ter wereld 3 jaar lang bezig te houden en de oorlog uitkwamen met erg gunstige voorwaarden tijdens de vredesbesprekingen. Waarom hadden de Britten het niet voor elkaar gekregen om de Boeren na de openingsfase van de oorlog te verslaan en de beide republieken officieel te annexeren? Dit lijkt in grote mate te maken te hebben met het leger dat de Boeren te velde konden brengen, zij maakten namelijk gebruik van een commandostructuur waar van alle mannelijke inwoners werd verwacht dat zij zouden vechten voor hun vaderland. De hoofdvraag van dit paper luidt dan ook: Hoe heeft de commandostructuur van de Boeren het verloop van de Boerenoorlog beïnvloed?

Deze vraag is interessant omdat Groot Brittannië kan worden gezien als het machtigste land ter wereld in deze Victoriaanse periode en was duidelijk een koloniale grootmacht. De Boerenrepublieken waren slechts kleine staten maar de leiders van de republieken verwachtten

---

<sup>3</sup> B. Nasson, *The Boer War: The struggle for South Africa* (Cape Town 2010) 17.

<sup>4</sup> Nasson, *The Boer War*, 21.

daadwerkelijk dat zij de Grootmacht konden dwingen om de vredesonderhandelingen te openen door een snelle succesvolle oorlog te voeren om hun autonomie te verdedigen door commandogroepen in te zetten tegenover de professionele Britse soldaten.

Om de hoofdvraag te beantwoorden wordt gekeken naar drie verschillende deelonderwerpen die van belang waren voor de commandostructuur. Ten eerste de geschiedenis van de commando's en hoe deze zich door de jaren heen in de Boerensamenleving had ontwikkeld. Vervolgens wordt naar twee fasen van de Boerenoorlog gekeken, namelijk een conventionele fase tussen oktober 1899 en september 1900 en vervolgens een irreguliere fase tussen september 1900 en mei 1902.

Deze 3 onderwerpen binnen het overkoepelende onderwerp van de commandostructuur moeten een goed beeld geven over hoe het bevel bij de Boeren van invloed was op de tactieken die de Boeren hanteerden in de aanloop naar de oorlog en ook tijdens de oorlog was deze structuur van doorslaggevende invloed omdat het er aan de ene kant de strijd positief beïnvloedde maar ook veel negatieve aspecten met zich meebracht die van belang waren op het slagveld.

## Traditie van de commandostructuur

In de geschiedenis van het Boerenvolk, vanaf 1652, in Zuid Afrika hebben conflicten altijd een belangrijke rol gespeeld. Tijdens deze conflicten werd de commandostructuur ontwikkeld, een systeem waarin de overheid niet veel geld hoefde te besteden om een aanzienlijk leger in te kunnen zetten. Deze structuur had verschillende voor en nadelen en was bedoeld om de samenlevingen waarin de burgers leefden te beschermen. Om de ontwikkeling van de commandostructuur in de aanloop naar de Boerenoorlog te verklaren moet er gekeken worden naar verschillende aspecten van deze structuur, namelijk het militaire aspect, het economische aspect, en het belang van tradities binnen de samenleving. Tot slot is van belang de directe voorbereiding voor de oorlog tegen de Britten in de periode na de Jameson Raid tot het uitbreken van de oorlog in 1899.

### Militair

Vanaf het moment dat Jan van Riebeeck, in 1652, de eerste handelspost stichtte op Kaap de Goede Hoop voor de Nederlandse Verenigde Oost-Indische Compagnie werd er gebruik gemaakt van een burgermilitie om de kolonie te beschermen. Fort Duijnhooop werd beschermd door de 90 kolonisten die samen met Van Riebeeck waren aangekomen in de nieuwe Nederlandse kolonie. Deze vorm van verdediging, waar van alle mannen werd verwacht dat zij dienst zouden nemen, zou zich later over heel de Kaapkolonie verspreiden naarmate er meer mensen zich in het gebied gingen vestigen.<sup>5</sup>

In eerste instantie was deze burgermilitie bedoeld om aanvallen vanaf zee tegen te houden, maar naar mate de kolonie verder groeide hoe meer contact er kwam met inheemse stammen. Deze Afrikaanse stammen vormden een bedreiging voor het door de Nederlanders veroverde grondgebied en de kolonisten moesten gaan denken aan een verdediging van de binnenlandse grenzen. Het werd daarom verplicht voor alle vrije mannelijke burgers in de kolonie, met een leeftijd tussen de 16 en 60 jaar, om een militaire training te volgen zodat zij in staat zouden zijn om zichzelf en hun eigen grondgebied te kunnen verdedigen tegen aanvallen van Afrikaanse volken. Zo kwamen de eerste commandogroepen tot stand, bestaande uit kolonisten aangevoerd door leden van de Verenigde Oost-Indische Compagnie.<sup>6</sup>

---

<sup>5</sup> I. van der Waag, 'South Africa and the Boer military system', in: Dennis, P. en Grey, J., *Te Boer War; Army, Nation and Empire* (Canberra 2000) 55.

<sup>6</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system' 56.

De VOC probeerde om controle te houden over de commando groepen, maar de vrije burgers kregen in de loop der jaren steeds meer de overhand. De Compagnie probeerde om vanuit Kaapstad de garnizoensofficieren van de commando's aan te sturen maar het aantal vrije burgers begon zo groot te worden dat zij steeds onafhankelijker werden. De burgers hadden steeds minder boodschap aan de wil van de autoriteiten in Kaapstad en wilden hun eigen beslissingen maken. Daarnaast waren de burgers beter bekend met het terrein dat zij moesten verdedigen, zij woonden er immers zelf en waren de burgers veel beter bekend met de vijand, omdat er al jarenlang contact was tussen de kolonisten en de inheemse stammen die met harde hand van hun grondgebied waren verjaagd.<sup>7</sup>

Op 3 augustus 1715 vond er in de kolonie een belangrijke ontwikkeling plaats, er werd namelijk voor het eerst een commandogroep opgericht die volledig bestond uit vrije burgers. Dit betekende volgens Ian van der Waag een belangrijke verandering van beleid omdat het bevel van de commando's nu kwam te liggen bij diegenen die direct invloed hadden op hun eigen grondgebied. Mannen in de samenleving konden het commando gaan gebruiken om hun eigen grondgebied te verdedigen en zelfs uit te breiden zonder te hoeven wachten op bevelen vanuit Kaapstad. De bevelen vanuit Kaapstad werd door de commando's namelijk niet altijd gewaardeerd en nu konden zij steeds vaker hun eigen lot beslissen.<sup>8</sup> Het bevel van een lokale autoriteit woog voor de burgers zwaarder dan de bevelen van de bevelhebbers in Kaapstad.<sup>9</sup>

Het aantal kolonisten bleef groeien en het was nodig om steeds nieuwe gebieden te verkrijgen, ten koste van de Afrikaanse inwoners. Dit zorgde voor steeds grotere spanningen met de inheemse bevolking.<sup>10</sup> Er ontstonden zo conflicten tussen de Nederlanders en de Afrikanen en tijdens deze conflicten ontwikkelden de blanke kolonisten een speciale manier van oorlogvoeren. Zij gebruikten hun paarden in combinatie met moderne geweren, dit zorgde ervoor dat de Boeren in de strijd met de Afrikaanse stammen, zoals de *Khoikhoi* en de *San*, de vrijwel altijd overhand hadden. De Afrikaanse strijders waren slechts bewapend met primitieve wapens en waren niet opgewassen tegen de geweren van de Boeren. Het was in deze oorlogen tegen de Afrikaanse stammen waar de basis werd gelegd voor tactieken die later door de Boeren in de conflicten met de Engelsen zouden worden gebruikt.<sup>11</sup>

---

<sup>7</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system' 56.

<sup>8</sup> Ibidem 56

<sup>9</sup> I. van der Waag, 'Boer generalship and the politics of high command' *War in History* 12.1 (2005) 18

<sup>10</sup> Nasson, *The Boer War*, 22.

<sup>11</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system' 57.

Zowel offensief als defensief ontwikkelde de Boeren een erg effectieve tactiek om de Afrikaanse tegenstanders te kunnen verslaan. De offensieve tactiek van de Boeren was die van de bereden infanterie, dit betekende dat zij de tegenstanders te paard benaderen totdat dat de vijand binnen schotsafstand was, vervolgens losten de ruiters hun schoten en trokken zij zich terug.<sup>12</sup> De geweren werden dan herladen en het proces herhaalde zich. De Afrikanen hadden weinig kans om zichzelf te verdedigen omdat hun wapens niet genoeg bereik hadden. Een ander groot probleem voor de Afrikanen was dat zij hun manschappen dicht op elkaar opstelden, waardoor de Boeren hun geweren met maximaal effect konden gebruiken.<sup>13</sup>

De defensieve tactiek werd gevormd door middel van de *laager* opstelling waarbij de Boeren een cirkel vormden met hun ossenwagens. Als vijanden deze formatie naderden dan konden zij gemakkelijk onder vuur worden genomen zonder zelf schade aan te kunnen richten. De *laager* formatie bereikte mythische status na de strijd tussen Boeren en Zoeloes bij Bloedrivier op 16 december 1838, de dag die bekend werd als *Dingaansdag*.<sup>14</sup>

In 1806 vielen Britse troepen de Kaapkolonie binnen toen in Europa Nederland onder Frans bewind stond. Na afloop van de Franse oorlogen in Europa was Engeland niet bereid om de Kaapkolonie aan de Nederlanden over te dragen en bleef zuidelijk Afrika onderdeel van het Britse Rijk.<sup>15</sup> Een groot deel van de Boeren was er niet van gediend om te moeten leven onder Brits gezag en zij besloten om te vertrekken uit hun vertrouwde leefomgeving op zoek naar groenere velden. Rond 1830 trokken er duizenden Boeren richting het binnenland van Afrika op zoek naar onafhankelijkheid van de Britse overheersing. Deze volksverhuizing zou bekend komen te staan als de *Groot Trek* en diegenen die deelnamen aan de Grote Trek werden de voortrekkers genoemd.<sup>16</sup> De tocht zou uiteindelijk leiden tot de stichting van twee republieken, namelijk de Oranjevrijstaat en de Zuid-Afrikaanse Republiek. Deze staten zouden in de jaren 50 van de 19<sup>e</sup> eeuw officieel erkend worden door Londen.<sup>17</sup> De Boeren namen het commandosysteem, zoals het was ontwikkeld sinds 1652, mee naar hun nieuwe samenleving.<sup>18</sup>

Volgens Nasson was het gebruik van commando's als strijdkrachten een economische keuze. Zo zouden de soldaten worden ingezet in de gebieden waar zij zelf woonden en daarom waren zij

---

<sup>12</sup> Nasson, *The Boer War*, 85.

<sup>13</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system' 56.

<sup>14</sup> F.J. Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902* (Kaapstad 1999) 107.

<sup>15</sup> Nasson, *The Boer War*, 22.

<sup>16</sup> *Ibidem*, 23.

<sup>17</sup> *Ibidem*, 23.

<sup>18</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system' 58.



bereid om kosteloos te vechten. Het was een goede optie voor een regering die niet de financiële middelen bezet om een professioneel staand leger op de been te houden. Met de commandostructuur hoefde de regeringen van de republieken slechts een klein staand leger en een politiemacht in stand te houden.<sup>19</sup> Maar van een professionele organisatie was bij de commando's geen sprake.<sup>20</sup>

## Economie

De leiders van de Boeren samenleving waren al van het begin af aan de rijke grootgrondbezitters. Het waren vaak de directe afstammelingen van de leiders van de Grote Trek en hun positie betekende dat zij ook de leiding hadden over de militaire beslissingen die genomen moesten worden bij de Boeren.<sup>21</sup>

Het was niet makkelijk voor de Boeren om zich aan te passen aan hun nieuwe leefomgeving, want de locaties waar zij hun twee staten stichtten leken waardeloze stukken grond te zijn die alleen door intensieve arbeid geschikt gemaakt konden worden voor landbouw of veeteelt. Pas later zou blijken dat er erg veel waardevolle grondstoffen in de grond zat in de twee Boerenrepublieken. Maar om voordeel uit deze grondstoffen te halen was voor de Boeren echter erg lastig, omdat zij niet over de kennis beschikten om een mijnbouw industrie op te zetten.<sup>22</sup>

Er kwamen voor deze waardevolle grondstoffen rond 1870 veel buitenlanders naar de Transvaal en de Oranjevrijstaat toe om daar hun geluk te zoeken in de mijnbouw en de zoektocht naar goud en diamanten. Deze instroom van *uitlanders* zorgde voor veel onrust in de Boerensamenleving omdat de Boeren bang waren om hun land en politieke invloed te verliezen ten koste van deze nieuwe inwoners in de twee republieken. Zo ontstond onder de boeren een discussie over de vraag welke positie de *uitlanders* in de samenleving zouden moeten hebben, waarbij de discussie over stemrecht een van de grootste problemen was. De Boeren waren niet van plan om ook maar een deel van hun recent gewonnen autonomie op te geven aan de voornamelijk Britse *uitlanders* en hun leiders in Kaapstad.<sup>23</sup>

---

<sup>19</sup> Nasson, *The Boer War*, 82.

<sup>20</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command' 17.

<sup>21</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system' 57.

<sup>22</sup> Nasson, *The Boer War*, 46.

<sup>23</sup> *Ibidem*, 47.

De Boerensamenleving had volgens Van der Waag veel weg van de middeleeuwse samenleving. Een klein deel van de bevolking had een groot deel van de beschikbare landbouwgrond in zijn bezit en verhuurden delen aan andere Boeren. Zo ontstond er een soort van leenstelsel waarbij Boeren een deel van wat zij op hun land produceerden afstonden aan hun leenheer. Het waren ook deze grootgrondbezitters die de leiding hadden over de lokale commando's.<sup>24</sup>

Dit leenstelsel zorgde tijdens oorlogen ook voor onrust, er was namelijk een *bywonerklasse* ontstaan van Boeren die geen eigen grond in hun bezit hadden. Deze *bywoners* woonden in aanzienlijke aantallen in de beide republieken en zij maakten daardoor ook een groot deel uit van de commando's die konden worden opgeroepen. Maar omdat zij geen eigen grond hadden om te verdedigen kon er door de officieren niet altijd van uit worden gegaan dat deze *bywoners* zich ook daadwerkelijk zouden inzetten voor de republiek en niet het hazenpad zouden kiezen bij dreigingen.<sup>25</sup>

## Traditie

De vondst van goud in de Witwatersrand werd door veel Boeren gezien als een bewijs dat God deze locatie voor de Boerengemeenschap had gekozen toen zij zich daar na de Grote Trek hadden gevestigd. De Boeren geloofden dat zij door God beloond werden voor hun geloof door middel van materiële rijkdom in de bodem. De Boeren wilden daarom ook hun republieken met hand en tand verdedigen tegen diegenen die een bedreiging vormden voor de calvinistische samenleving, zowel buitenlanders aan de grenzen als *uitlanders* die binnen de grenzen leefden.<sup>26</sup>

Door hun calvinistische geloof waren de Boeren grotendeels verenigd in dezelfde tradities. Bijna 80 procent van de burgers in de Boerenrepublieken was lid van de Nederduitse Hervormde of gereformeerde kerk. Boeren vonden eenheid in hun religieuze tradities in tijden van bedreiging en op commando hadden de meeste burgers hun Bijbel bij zich.<sup>27</sup> Maar religieuze verschillen konden ook leiden tot onenigheden tussen verschillende Boerengemeenschappen die er andere gebruiken op nahielden.<sup>28</sup>

---

<sup>24</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command' 18.

<sup>25</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system' 59.

<sup>26</sup> Nasson, *The Boer War*, 64.

<sup>27</sup> Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 171.

<sup>28</sup> Nasson, *The Boer War*, 84.

Boeren vonden hun tradities in de GroteTrek en hielden er van om militaire overwinningen te herinneren. Zo werden bijvoorbeeld Majuba en de slag bij Bloedrivier op grote schaal herdacht en werden de legeraanvoerders van deze veldslagen gezien als de grootste helden van de samenleving. De Boeren herdachten hun militaire tradities met het oprichten van bijvoorbeeld monumenten op belangrijke plaatsen zodat deze herinneringen niet verloren zouden gaan.

Jongeren werden ook al op jonge leeftijd op de hoogte gebracht van de belangrijke gebeurtenissen in de Boeren geschiedenis en zij kregen lessen over bijvoorbeeld de grootse overwinningen bij Majuba. Er werden mythes gecreëerd rondom de belangrijkste overwinningen die werden gevoerd door bezoeken van oorlogsveteranen aan de rijkste Boeren families. Zo kwamen bijvoorbeeld Kruger en Joubert vaak over de vloer om de kinderen van Deneys Reitz les te geven en verhalen te vertellen over de Boeren geschiedenis.<sup>29</sup>

### **Vorbereiding voor de oorlog**

Na de Jameson Raid in 1895 was, volgens Nasson, voor de Boeren duidelijk dat er een oorlog zou komen met de Britten.<sup>30</sup> Het was daarom voor de Boeren zaak om zich zo goed mogelijk voor deze oorlog voor te bereiden en dit deden zij op elke mogelijke manier. De dreiging van Engeland richtte zich voornamelijk op de Zuid-Afrikaanse Republiek maar die gingen in 1897 een alliantie aan met de Oranjevrijstaat waardoor in het geval van oorlog beide republieken naast elkaar zouden komen te staan in de strijd. De Jameson Raid had er bij *kommandant-generaal* Piet Joubert voor gezorgd dat deze inzag dat de boeren een tekort aan wapens hadden om alle commando's te kunnen bewapenen.<sup>31</sup> Joubert kreeg daarom van president Kruger een blanco cheque en mocht alle wapens aanschaffen die hij nodig achtte voor een komende oorlog.<sup>32</sup>

Verder was het zaak voor de Boerenleiders om ervoor te zorgen dat er zoveel mogelijk manschappen beschikbaar zouden zijn voor de strijd om het eigen grondgebied te verdedigen. Het was voor de burgers verplicht om zich te melden voor het commando en zij moesten hun eigen wapens, paard, kogels en mondvoorraad meenemen. De republieken zouden na enkele dagen de commando's bevoorraden met nieuwe munitie en rantsoenen. Om ervoor te zorgen dat de commando's zo goed mogelijk bewapend te velde zouden gaan was er voor hen de mogelijkheid om moderne wapens te verkrijgen op centrale plaatsen. Daar konden zij in ruil voor het eigen oude

---

<sup>29</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 24.

<sup>30</sup> Nasson, *The Boer War*, 33.

<sup>31</sup> Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 26.

<sup>32</sup> Nasson, *The Boer War*, 75.

wapen een modern geweer ophalen.<sup>33</sup> De totale voorraad van wapens van beide republieken voldeed bijna aan het ideaalbeeld van Kruger die zich voorstelde dat elke burger naast een eigen wapen ook een reservewapen zou moeten hebben.<sup>34</sup> De militaire leiders verwachtten dat dit surplus aan wapens gebruikt zou kunnen worden om de rebellen in de Kaapkolonie te bewapenen zodra zij zich bij de Boeren zaak aansloten.<sup>35</sup>

De nieuwe geweren waren de beste die er aan het einde van de negentiende eeuw te verkrijgen waren. Het goud van de Boerenrepublieken werd gependeed aan de meest moderne wapens en volgens Van der Waag kochten de boeren, in aanloop naar de oorlog, elk materieel voordeel dat wapenhandelaren hen konden leveren. Zo kwamen er moderne kanonnen, munitie en geweren met als beste voorbeeld de moderne Mauser geweren.<sup>36</sup>

Deze Mausers was vele malen beter dan de voorgaande geweren die de Boeren hadden gebruikt in oorlogen. Dit geweer kon sneller schieten dan zijn voorgangers en kon daarnaast vanuit een liggende positie worden gebruikt en erg snel geladen worden. Ook werd er gebruik gemaakt van rookloos kruit waardoor de schutters beter verborgen bleven voor de vijand omdat rook hun positie niet verried. Ook in vergelijking met de Engelse Lee-Metford en Lee-Enfield geweren was de Mauser een beter wapen, want hoewel het magazijn van de Mauser slechts 5 kogels bevatte ten opzichte van de 10 in de Lee geweren kon een Mauser door middel van de *loading strip* snel geladen worden. Een Mauser kon hierdoor sneller vuren dan zijn Engelse tegenhangers. Daarnaast had de Mauser een groter bereik en was daarmee een ideaal wapen in handen van de Boeren commando's. Van der Waag stelt zelfs in zijn artikel *South Africa and the Boer Military System* dat het dodelijke effect van de Mauser, in handen van een burger, ervoor zorgde dat de Britten hun tactieken moesten aanpassen.<sup>37</sup>

Maar niet alle burgers waren in het bezit van dit geavanceerde geweer, daarom moest een deel van de burgers vechten met het verouderde Martini-Henri geweer. Van de Mausers waren er in 1896 25,000 in omloop, een aantal dat groeide tot 37,100 aan het begin van de oorlog. Toen waren er ook nog 31,00 Martini-Henri's in omloop en ongeveer 7000 wapens van andere makelij.<sup>38</sup> Een van de oorzaken dat de Boeren nog veel van de Martini-Henri geweren hadden was dat de leiders van de

<sup>33</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 62.

<sup>34</sup> Nasson, *The Boer War*, 75.

<sup>35</sup> Ibidem, 76.

<sup>36</sup> C. van Voorst, 'The Anglo-Boer War: Surviving When the Empire Strikes Back' *National Defense University* (Washington 1998) 2.

<sup>37</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 64.

<sup>38</sup> Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 27.

Boerensamenleving een enorme hang naar traditie hadden. Zo bestelde generaal Piet Joubert in 1896 nog een groot aantal van deze inferieure wapens terwijl een groot deel van de commando's deze ondertussen verachtten. Joubert deed deze bestelling omdat de Martini-Henri's de wapens waren die in voorgaande jaren voor veel successen op het slagveld hadden gezorgd, waaronder de slag bij Majuba waar de Boeren de Britten voor het eerst versloegen, tijdens de Eerste Anglo-Boerenoorlog, het waren de wapens waar hij mee bekend was. Deze hang naar traditie zorgde ervoor dat de Boeren terughoudend waren in het aannemen van moderne ontwikkelingen.<sup>39</sup>

Een echt plan voor de oorlog werd op 4 september 1899 opgesteld in de Volksraad van Transvaal onder leiding van Jan Smuts. Het zou een aanvalsplan worden dat gold voor beide Boeren republieken en ging uit van een grootse politieke en economische mobilisatie van beide staten om die de oorlog mogelijk maakte. De hele bevolking van beide staten moest de oorlog steunen om een overwinning mogelijk te maken. De Boeren hoopten dat het Britse Rijk zo uitgestrekt was dat Londen terughoudend zou zijn om veel troepen naar Afrika te sturen, omdat deze elders nodig zouden kunnen zijn. Maar Smuts wist dat zij op Britse politieke beslissingen geen enkele invloed konden uitoefenen.<sup>40</sup>

Waar de leiders wel invloed over hadden was de binnenlandse voorbereiding van de oorlog. Smuts hechtte veel waarde aan propaganda om de bevolking van de Boerenstaten op te zwepen voor de oorlog, zowel de burgers als de neutrale leden van de samenleving moesten aangespoord worden om de oorlog te steunen. Zeker in de Oranjevrijstaat leek het nodig te zijn om door middel van propaganda de bevolking toe te spreken, omdat in deze republiek de Britten nog niet zozeer als de vijand werden gezien.<sup>41</sup>

Het plan van Smuts ook voor zorgde was de opbouw van grote reserves aan voedsel. Dit was nodig omdat juist diegenen die in de samenleving zorgden voor voedsel dezelfde waren die onderdeel uitmaakten van de commando's. En als zij zich in het *veldt* bevonden konden zij niet op hun boerderij werken. Tijdens de oorlog zou er een goede verdeling komen zodat er toch nog voedsel geproduceerd kon worden, onder andere door Afrikaanse arbeiders in te zetten.<sup>42</sup> Andere industrieën werden door Smuts ook gestimuleerd, zodat er meer reserves konden worden

---

<sup>39</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 63.

<sup>40</sup> Nasson, *The Boer War*, 70.

<sup>41</sup> Ibidem, 70.

<sup>42</sup> Ibidem, 71.

opgebouwd van producten als kleding. Op deze manier zou het de commando's aan niets ontbreken als zij zich in de oorlog bevonden.<sup>43</sup>

De belangrijkste industrie in de aanloop naar de oorlog voor de soldaten was waarschijnlijk de wapenindustrie. In de Rand werden fabrieken bij de mijnen omgebouwd zodat er munitie kon worden geproduceerd voor de geweren en kanonnen van de commando's. Smuts was van plan om de Boeren volledig zelfvoorzienend te maken in de oorlog omdat hij er van uit ging dat de Britten al snel de Delagoabaai zouden blokkeren. Bij een blokkade van deze baai en de Portugese, Lorenzo Marques, haven waar de Boeren gebruik van maakten zou betekenen dat de invoer van wapens en munitie volledig stil zou komen te liggen.<sup>44</sup>

Voor de leiders van de Boeren was duidelijk dat er een snelle offensieve oorlog gevoerd moest worden. Zo zouden de Boeren gebruik moeten maken van het verrassingseffect om de Britten een beslissende slag toe te brengen, voordat er versterkingen uit Londen in Zuid Afrika aan wal zouden worden gezet. Het doel van deze eerste offensieve bewegingen zouden, in het oosten, Natal zijn en richting het westen moesten de transportroutes tussen Kaapstad, Kimberley en Mafeking aangevallen worden.<sup>45</sup> De oorlog zou zo buiten de grenzen van de twee Boerenrepublieken uitgevochten worden en de Britten mochten niet de kans krijgen om de thuislanden aan te vallen, met name omdat de Boeren inzagen dat zij niet het genoeg manschappen hadden om een verdediging op te zetten. De aanval richting oost en west moest of zorgen voor een snelle overwinning of, als dat niet lukte, er in ieder geval voor zorgen dat Londen gedwongen zou worden om vredesbesprekingen te openen.<sup>46</sup>

Één onderdeel van het Boerenleger was wel professioneel, de *Staadtsartillerie*, gevestigd in Pretoria. Deze bestond voornamelijk uit jonge Boeren, uit de belangrijkste families, en werden getraind door officieren uit Duitsland, de officieren gingen zelfs op stage naar Duitsland om te leren omgaan met de moderne kanonnen. In de Oranjevrijstaat werd een vergelijkbaar legeronderdeel getraind door ervaren Duitse officieren, het *Artilleriekorps*. Bij aanvang van de oorlog bestond de *Staadtsartillerie* uit 400 man, met 550 in reserve en bestond het *Artilleriekorps* uit 500 man.<sup>47</sup> Deze artilleriekorpsen waren een van de weinige instanties waar invloed uit het buitenland door de Boereleiders werd geaccepteerd. Er werd veel verwacht van deze professionele artillerieschutters

---

<sup>43</sup> Nasson, *The Boer War*, 71.

<sup>44</sup> Ibidem, 72.

<sup>45</sup> Ibidem, 73.

<sup>46</sup> Ibidem, 74.

<sup>47</sup> Ibidem, 77.

door *kommandant-generaal* Joubert en generaal Cronjé, maar bij de Boeren was ook bekend dat als de oorlog lang zou duren de artillerie een tekort aan munitie zou krijgen omdat deze munitie geïmporteerd zou moeten worden.<sup>48</sup> Het aantal kanonnen van de Zuid Afrikaanse Republiek werd na de Jameson Raid uitgebreid van 20 naar 79 stuks.<sup>49</sup>

---

<sup>48</sup> Nasson, *The Boer War*, 77.

<sup>49</sup> Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 27.

### Verandering van de traditie

In oktober 1899 brak de oorlog tussen de twee Boererepublieken en Groot Brittannië uit en het waren de Boeren die de eerste stap namen door een oorlogsverklaring richting Londen te sturen. De leiders van de Boeren, president Kruger, president Steyn en ander hooggeplaatste burgers in de samenleving, hadden lang en goed over deze beslissing kunnen nadenken en beslisten dat het nodig was om het initiatief te nemen in een poging om de Britse annexatie hun onafhankelijke staten tegen te gaan. Deze oorlog zou een oorlog worden om de Boeren cultuur te handhaven tegenover de vele Britse immigranten en andere *uitlanders* die in de republieken woonden en werkten.<sup>50</sup>

De oorlogsdoelen van de Boeren republieken lagen voor de hand, zij wilden ervoor zorgen dat beide staten onafhankelijk zouden blijven van Britse invloed. De Boeren waren van mening dat de grond waarop zij woonden aan hen toebehoorde, de grond werd beschouwd als een gift van God en deze zouden de Boeren tot het bittere einde blijven verdedigen tegen elke vorm van bedreiging die op hun af zou komen. De oorlog zou ervoor moeten zorgen dat de bedreiging die de Britten vormden zou worden weggenomen, maar ook de bedreigingen die zich al binnen de republieken bevonden zouden verwijderd moeten worden, de corrupte kapitalistische ideologie die heerste rond de goud- en diamantmijnen.<sup>51</sup>

Aan patriottistische gevoelens ontbrak het niet onder de bevolking van de Transvaal en de Oranjevrijstaat en de basis van deze oorlog lag grotendeels bij de steun van het volk en hun nationalistische gevoelens. De oorlog zou beide staten volledig mobiliseren en er heerste een gevoel dat deze oorlog een strijd zou worden voor het voortbestaan van de Boeren samenleving. Al was het idee over wat er precies beschermd moest worden voor alle Boeren verschillend, de hoger geplaatsten dachten aan het veiligstellen van een hele natie terwijl de individuele commando's waarschijnlijk streden om de eigen familie en boerderij te beschermen.<sup>52</sup> Er was dan ook geen eenduidig Boerenrepublicanisme, de Boeren waren in dat opzicht geen verenigd volk, ze hielden er geen eenduidige visie op na.<sup>53</sup>

Het geloof in de samenleving was dat de Boeren succesvol zouden zijn in het keren van de Britse bedreiging. Het doel van de oorlog was niet om de Britten uit heel Zuid-Afrika te verwijderen maar om de Britten te verslaan en ervoor te zorgen dat zij geen aanspraak meer zouden maken op

<sup>50</sup> Voorst, 'The Anglo-Boer War: Surviving When the Empire Strikes Back', 4.

<sup>51</sup> Nasson, *The Boer War*, 64.

<sup>52</sup> Ibidem, 65.

<sup>53</sup> Ibidem, 65. en Waag, 'South Africa and the Boer military system', 66.



het innemen van de twee Boeren republieken. Het was de Boeren al eerder gelukt om de Britten te verslaan, bij Majuba, dus was de verwachting dat het nu ook mogelijk zou zijn om de Engelsen te verslaan.<sup>54</sup> Er werd reikhalzend uitgekeken naar een nieuwe overwinning in een oorlog.<sup>55</sup>

Onder leiding van, onder andere, de generaals Joubert, Cronjé, en Prinsloo zouden de twee republieken proberen om een beslissende klap te geven aan de Britse troepen die aan de overkant van de rivieren en de grenzen van Transvaal en de Oranjevrijstaat gelegerd waren. Deze generaals gaven leiding aan verschillende commandogroepen die elk bestonden uit ongeveer 5000 man. Zoals in het voorgaande hoofdstuk is genoemd maakten commando's het grootste deel uit van het Boerenleger en van alle commando's hadden zelf voor hun eigen uitrusting gezorgd. De meeste Boeren droegen daarom hun gewone kleding, hun *werkdrag*. Daarnaast meldden zij zich "met ryperd, saal, toom en soms' bykomende perd met 'n paar dae se mondprovisie, 'n geweer, koeëls en kruit of patrone"<sup>56</sup> om de eerste dagen van de strijd door te komen.<sup>57</sup>

De Boeren commando's waren echter geen professionele soldaten en een groot deel van de strijders had nooit enige vorm van een militaire opleiding genoten. En hoewel van alle mannen tussen de 16 en 60 jaar oud werd verwacht dat zij militaire training zouden volgen, had deze training nooit kunnen zorgen voor een professionalisering van de troepen. De training bij de Boeren waren vaak slechts oefenen in schieten en het leren kennen van de moderne geweren.<sup>58</sup> Het enige professionele onderdeel van de Boerencommando's bij aanvang van de Boerenoorlog in 1899 was de Transvaalse Veldartillerie. De artillerie soldaten waren ook de enige in het Boerenleger die duidelijke rangen hadden en uniformen droegen waaraan zij herkend konden worden, door geallieerden en tegenstanders.<sup>59</sup>

De Boeren verwachtten in de aanloop naar de oorlog dat het conflict van korte duur zou zijn en maximaal enkele maanden zou duren. Daarnaast was de verwachting dat er maar weinig slachtoffers zouden vallen op het slagveld en dat de oorlog dus erg gelimiteerd zou zijn. Slechts enkele leiders hadden hun twijfels bij het idee over een korte gelimiteerde oorlog en de meesten verwachtten een klinkende overwinning voor de Boeren, een tweede Majuba. De oorlog zou een harde leerschool worden voor de Boeren omdat de strijd al snel uitmondde in een oorlog die op

---

<sup>54</sup> Nasson, *The Boer War*, 66.

<sup>55</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 46.

<sup>56</sup> Ibidem, 54.

<sup>57</sup> Ibidem, 54.

<sup>58</sup> Ibidem, 62.

<sup>59</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 30.

vrijwel geen enkel opzicht gelimiteerd was.<sup>60</sup> Bij de slag bij Elandslaagte op 21 oktober 1899 werden door de Engelsen bijvoorbeeld vele Boeren gedood toen *colonel* Gore met zijn ruiters de terugtrekkende Boeren met lansen achtervolgde en aanviel.<sup>61</sup> Dit was volgens Doyle een van de weinige keren in de oorlog dat de gezadelde Britten de gezadelde Boeren inhaalden en aanvielen, maar het werd een grote klap voor de Boeren die dit als een oorlogsmisdaad beschouwden.<sup>62</sup> Doyle zegt over deze gebeurtenis: “It seemed like murder to kill them”.<sup>63</sup>

De Boeren hadden, zoals in hoofdstuk 1 vermeld, in hun geschiedenis een stijl van oorlogsvoeren ontwikkeld die gebaseerd was op de bereden infanterie en beweging, in hun conflicten Afrikaanse stammen. Maar van deze tactieken werd, ondanks de hang naar tradities, door de Boeren amper gebruik gemaakt in de beginfase van de oorlog, er werden grote veldslagen gevochten.<sup>64</sup> De oorlogservaring die de Boeren hadden opgedaan in de Afrikaanse oorlogen sinds de Grote Trek, waarvan er ongeveer 28 waren uitgevochten tussen 1854 en 1899 leek in de strijd tegen de Bitten niet zinvol te zijn. De hang naar traditie bij de Boeren was te groot en de leiders van de commando's hadden niet in staat gebleken om in deze periode te innoveren. De Boeren waren door het succes van deze oorlogen, in combinatie met de creatie van mythes erg overmoedig geworden over de eigen mogelijkheden op het slagveld. De Boeren gebruikten hun eigen geschiedenis op een manier waardoor al op jonge leeftijd de tradities werden geïndoctrineerd. Tegenspraak en vernieuwing werden over het algemeen niet getolereerd door de Boeren generaals. Deze tradities betekenden echter wel dat veel Boeren oorlog zagen als de manier om faam te krijgen en het commando werd een *way of life*.

De strijd die de Boeren wilden voeren was echter totaal niet geschikt voor het systeem waar zij in vochten. Het plan van de Boeren was om een grotendeels conventionele oorlog te voeren. Dit was echter niet de stijl van oorlogsvoering die zij gewend waren, de Afrikaanse oorlogen waren namelijk veel kleinschaliger geweest. En om het allemaal nog moeilijker te maken was de tegenstander van de republieken ook nog eens het machtigste land op aarde, die een professioneel leger konden inzetten dat getraind was in conventionele oorlogsvoering.<sup>65</sup>

---

<sup>60</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 25.

<sup>61</sup> Doyle, *The Great Boer War*, 49.

<sup>62</sup> Nasson, *The Boer War*, 105.

<sup>63</sup> Doyle, *The Great Boer War*, 48.

<sup>64</sup> Voorst, 'The Anglo-Boer War: Surviving When the Empire Strikes Back', 2.

<sup>65</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 45.

Hoewel er in de hogere rangen van de Boeren nauwelijks innovatie plaatsvond en vaak zelfs werd tegengehouden, stonden de commando's in lagere rangen over het algemeen wel open voor nieuwe ontwikkelingen. Voornamelijk onder invloed van buitenlandse vrijwilligers werden nieuwe tactieken geleerd over het gebruik van kanonnen of geweren.<sup>66</sup> Maar omdat de leiders van de Boeren niet openstonden voor deze ideeën werd er in de twee republieken niet genoeg gebruik van de mogelijkheden die de buitenlandse vrijwilligers konden bieden aan de Boeren. Veel van de buitenlandse vrijwilligers hadden namelijk een professionele militaire opleiding genoten en hadden ervaring met moderne wapens. Duitse vrijwilligers konden zelfs hun ervaringen uit de Frans Duitse oorlog van 1870 meebrengen naar Zuid Afrika.<sup>67</sup> Xenofobie en wantrouwen jegens de *uitlanders* en vrijwilligers zorgde er echter voor dat de leiders van de Boeren de vrijwilligers niet accepteerden als naasten. Zij waren bang om de controle te verliezen over de republikeinse legers.<sup>68</sup> De Boeren weigerden, onder andere, de komst van Duitse, Franse, Australische en Nederlandse officieren, medisch personeel, artillerieofficieren en ballonvaarders. In totaal zouden er slechts 2000 buitenlanders aan de zijde van de Boeren commando's vechten.<sup>69</sup>

Er werd door de Boeren wel geprobeerd om officiële militaire steun uit het buitenland te krijgen. Er werden gezanten naar Europa gestuurd om steun te krijgen uit onder andere Nederland, Rusland, Duistland en Frankrijk, maar deze landen waren terughoudend omdat zij de grootmacht Groot Brittannië niet tegen de schenen wilden schoppen en gaven daarom nooit officieel steun aan de twee Boeren republieken. Bij de conferentie van Berlijn in 1884 was immers bepaald dat Zuid-Afrika toebehoorde aan de Engelsen en de Europese landen respecteerden deze bepalingen.<sup>70</sup>

Succes in het leger betekende in de Boerenrepublieken over het algemeen ook succes in het sociale leven, maar dit werkte ook de andere kant op. Omdat de officieren in de Boeren commando's op democratische wijze werden gekozen waren de succesvolste mannen in de samenleving vaak ook de leiders van het leger. Bij aanvang van de oorlog in 1899 waren de leiders van de commando's diegenen die faam hadden opgedaan tijdens de Afrikaanse oorlogen en de meeste generaals waren ook de rijkste mannen uit de twee republieken. Daarnaast waren bijna alle generaals uit de Zuid-Afrikaanse Republiek ook goed bevriend met president Kruger die ervoor zorgde dat zijn generaals in belangrijke posities in de samenleving stonden.<sup>71</sup>

---

<sup>66</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 33.

<sup>67</sup> Ibidem, 33.

<sup>68</sup> Ibidem, 34.

<sup>69</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 50.

<sup>70</sup> Nasson, *The Boer War*, 69.

<sup>71</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 28.

Veel van de Boerenleiders waren op de een of andere manier met elkaar verwant en het leiderschap van de staten bleef zo in een erg beperkte groep. Dit zorgde ervoor dat de economische leiders ook de politieke leiders waren en in tijden van oorlog waren dezelfde personen ook nog eens de aanvoerders van het leger, in zowel de Transvaal als in de Oranjevrijstaat. En het was deze oligarchie die bij aanvang van de oorlog de leiding zou geven aan de commando's.<sup>72</sup>

De commando's waren, zoals hierboven vermeld, geen professionele soldaten en daardoor ontstonden er veel problemen en betrekking tot discipline en het opvolgen van bevelen. De irreguliere stijl van oorlogsvoeren die de commando's gewend waren maakte geen gebruik van een conventionele militaire bevelstructuur waar bevelen die van hogerhand kwamen blindelings werden uitgevoerd. Officieren moesten hun manschappen soms zelfs bedanken voor het uitvoeren van orders.<sup>73</sup> De militaire training die de Boeren kregen richtte zich niet op discipline maar op het gebruik van wapens. Dit gebrek aan discipline maakte het vechten van een conventionele oorlog nagenoeg onmogelijk voor de commandanten die hierdoor veel problemen ondervonden.<sup>74</sup> De ervaringen die de Boeren hadden opgedaan in de Afrikaanse oorlogen maakte later de omschakeling naar de Guerrillastrijd echter wel erg nuttig dat elke Boer "als zijn eigen generaal" opereerde.<sup>75 76</sup>

Het systeem van stemmen voor de eigen officieren had volgens Van der Waag tot gevolg dat de negatieve aspecten van de commandostructuur versterkt werden. Deze democratische verkiezingen zorgde ervoor dat de verkeerde mannen aan het bevel over de commando's kwamen. De meeste stemmen gingen namelijk naar de populairste leden uit de maatschappij en zij waren lang niet altijd geschikte legeraanvoerders. De populaire leden in de maatschappij waren namelijk juist diegenen die teveel vasthielden aan de Boerentradities en mythes, zij waren daarom niet in staat om hun manier van leiding geven te innoveren. Alles wat tijdens voorgaande oorlogen succesvol was geweest zou in deze oorlog volgens hen ook succesvol zijn. Deze structuur zorgde ervoor dat diegenen die een positie als legeraanvoerder verdienden deze post vaak niet kregen.<sup>77</sup> Pakenham noemt het commando van de Boeren daarom "Willy Nilly".<sup>78</sup> En Jan Smuts gaf, volgens Natrass en Spies, een voorbeeld over Christiaan de Wet: "De Wets active genius was thwarted at every stage by the stupidity of his superiors and the insubordination of his undisciplined men." Maar

<sup>72</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 20.

<sup>73</sup> Ibidem, 29.

<sup>74</sup> Ibidem, 33.

<sup>75</sup> Ibidem, 31.

<sup>76</sup> Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 203.

<sup>77</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 27.

<sup>78</sup> T. Parkenham, *The Boer War* (London 1991) 105.

in de loop van de oorlog weigerde Kruger om enige kritiek tegen zijn favoriete officieren als waarheid aan te nemen.<sup>79</sup>

De hang naar religie en tradities zorgde er in bepaalde gevallen ook voor dat de Boeren tactische successen op het slagveld niet konden omzetten in strategische successen. Een bekend voorbeeld hiervan is de slag bij Pepworth Hill waarbij *kommandant generaal* Joubert weigerde om terugtrekkende Britten te achtervolgen om ze een genadeklap toe te brengen. Christiaan de Wet zou op dit moment hebben gefluisterd richting Joubert: “Los jou ruiters; los jou ruiters.” Maar Joubert weigerde, door zijn religieuze achtergrond, om de Britten te achtervolgen: “Als god je een vinger geeft, neem dan niet de hele hand.” Reitz zou later over Joubert schrijven dat hij vond dat de *kommandant generaal* nooit in staat was geweest om de last te dragen van het aanvoeren van een leger.<sup>80</sup>

### Problemen in de oorlog

De Boeren waren totaal niet voorbereid op de oorlog waarin zij terecht kwamen. Het plan van een snelle oorlog waarbij de Boeren gebruik maakten van hun superieure aantallen tegenover een afwachtend Brits leger viel grotendeels in het water door verkeerde keuzes van de legertop. Een gebrek aan coördinatie tussen de generaals zorgde ervoor dat verschillende onderdelen onafhankelijk van elkaar opereerden zonder een eenduidige strategie en geen van de Boeren generaals, die deze positie aan het begin van de oorlog bekleedde, was opgewassen tegen de taak om een leger te leiden in de geplande grootschalige aanval.<sup>81</sup> Zelfs niet in de beginfase van de strijd toen de Boeren twee maal zo veel soldaten in Afrika konden inzetten dan de Engelsen legerleiders konden.<sup>82</sup>

Voorzichtigheid en onkunde van de generaals had tot gevolg dat het moment waarop de Boeren hadden kunnen doorzetten verloren ging en zo kwamen de Boeren vast te staan in een omsingeling van Britse steden zoals Kimberley en Mafeking.<sup>83</sup> Zo zorgde het gebrek aan coördinatie ervoor dat de Boerelegers tot een halt kwamen in de periode dat zij misschien wel in staat waren geweest om de Britten te verslaan. Het leek voor de Boeren door dit oponthoud onmogelijk om hun grootschalige offensief tegen het Britse Rijk door konden zetten omdat deze steeds meer

<sup>79</sup> S.B. Spies, en G. Natrass, *Jan Smuts – Memoirs of the Boer War* (Johannesburg 1994) 71.

<sup>80</sup> Waag, ‘Boer generalship and the politics of high command’, 27.

<sup>81</sup> Ibidem, 42.

<sup>82</sup> Waag, ‘South Africa and the Boer military system’, 48.

<sup>83</sup> Ibidem, 48.

versterkingen richting Zuid Afrika konden brengen. De Boeren hadden nog nooit ervaring op kunnen doen met zo een formidabele tegenstander.<sup>84</sup>

In het artikel *South Africa and the Boer Military System* worden de aantallen soldaten aangegeven die door de Boeren konden worden ingezet. In de Transvaal konden 32,353 commando's op de been worden gebracht en in de Oranjevrijstaat waren dat er 22,314. Zij werden aangevoerd door een totaal van 41 *kommandanten*, en 140 *veldtkornetten*. Deze commandogroepen werden versterkt met ongeveer 10,000 *agterreyers* en ongeveer 2000 buitenlandse vrijwillige soldaten. Dit bracht het totale Boeren leger op een aantal van 66,667 manschappen die bij aanvang van de oorlog direct inzetbaar waren. Dit was in het begin 2 maal zoveel als de Britten in Zuid Afrika gestationeerd hadden maar na versterkingen van de Britten zouden de Britten een factor 10 meer manschappen in de strijd kunnen werpen tijdens de oorlog.<sup>85</sup>

De eerste Engelse versterkingen kwamen al vrij snel na de aanvang van de oorlog aan in Zuid Afrika. Toen Buller op 31 oktober aankwam in Kaapstad waren er al ongeveer 47,000 inzetbare Britse troepen op het vasteland en dit aantal zou daarna blijven stijgen. Het grootste probleem in de eerste fase van de oorlog voor de Britten was volgens Nasson het aantal soldaten geweest en dit werd nu langzaam opgelost.<sup>86</sup> Legerleiders voerden in de fase van het Britse tegenoffensief geregeld legers aan van meer dan 15,000.<sup>87</sup> Luitenant-generaal Methuen voerde bij zijn tocht naar het westen zelfs 20,000 troepen aan.<sup>88</sup>

Na Black Week kwamen er nog eens 47,000 Britse troepen aan in Zuid Afrika en er werden nog meer dan 20,000 soldaten verwacht om zich te melden aan het strijdtoneel. Duidelijk is dat de Boeren niet in staat waren geweest om hun voordelen, het verrassingseffect, een groter aantal soldaten en het winnen van verschillende veldslagen, om te zetten in een betekenisvolle strategische overwinning. Nu Kitchener en Roberts zich samen met duizenden nieuwe Britse soldaten in Zuid Afrika hadden gemeld leek het tij voor de Boeren te zijn gekeerd.<sup>89</sup>

De Boeren hadden niet alleen te kampen met een tekort aan inzetbare strijdkrachten, zij kwamen al vroeg in de oorlog ook in de problemen met hun wapens en munitie. Door de slecht

---

<sup>84</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 45.

<sup>85</sup> Ibidem, 48, tabel 1.

<sup>86</sup> Nasson, *The Boer War*, 133.

<sup>87</sup> Ibidem, 143.

<sup>88</sup> Ibidem, 133.

<sup>89</sup> Ibidem, 153.

georganiseerde militaire structuur was er geen goede aanvoer van wapens en Pretorius stelt dat al in 1899 commandogroepen zonder ammunitie kwamen te zitten.<sup>90</sup> Joubert zou volgens de auteur op 28 december 1899 een bericht hebben uitgegeven aan zijn strijders: “Wy hebben geen ammunitie meer. De burgers moeten met de ammunitie die zy nu hebben de oorlog uitvechten. Ik kan dus aan geen aanvraag om ammunitie, als het zoo vermorst wordt, voldoen.”<sup>91</sup> Omdat de Britten de toegang tot de Delogeabaai had afgesloten konden de Boeren geen wapens meer invoeren via spoorweg naar de Portugese haven Lorenzo Marques. Dit betekende dat zij moesten vechten met wat nog voorhanden was in de voorraden van de beide republieken. Deze voorraden waren goed gevuld, door Smuts’ oorlogsplan, maar het lukte de Boeren niet om alle troepen te voorzien van wapens. Vanaf 1900 waren er steeds meer Boeren die gebruik gingen maken van Engelse wapens, omdat ammunitie voor de Lee-Metford geweren, door vervallen op Britse voorraden, wel voorhanden was. Dit was een trend die zeker in de latere guerrillafase van de oorlog sterk is doorgezet.<sup>92</sup> Opvallend van de tekorten is dat het juist de Britten waren die een constant tekort aan paarden hadden tijdens de oorlog terwijl de Boeren een onuitputtelijke voorraad van deze edele dieren te schenen bezitten.<sup>93</sup>

### Oorlogsomstandigheden

Het moment het uitvaardigen van het ultimatum aan de Britten was door voor de Boeren van erg groot belang. De strijd zou nu namelijk worden gevoerd in de Zuid Afrikaanse zomer, waardoor de Britse soldaten zouden worden blootgesteld aan hoge temperaturen overdag en lage temperaturen ’s nachts. Boeren die al hun hele leven in deze omstandigheden leefden waren gewend aan deze omstandigheden, maar de professionele Britse soldaten kwamen voor een overgroot deels uit de natte koude Engelse steden en waren nog nooit blootgesteld aan deze extreme omstandigheden. Door de hitte overdag kampten de Britse soldaten vaak met tekorten aan water.<sup>94</sup> Een ander voordeel van deze periode was dat de regens in de lente hadden gezorgd voor de groei van gras op het *veldt* waar de paarden van de commando’s konden grazen. Hierdoor hoefden de Boeren geen voerdepots aan te leggen met voedsel voor de paarden.<sup>95</sup> De eerste maanden van de strijd werden ook nog eens uit gevochten tijdens een extreem natte zomer waarbij de regen de manschappen van beide partijen ernstig op de proef stelden.<sup>96</sup>

---

<sup>90</sup> Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 33.

<sup>91</sup> Ibidem, 31.

<sup>92</sup> Ibidem, 34.

<sup>93</sup> Waag, ‘South Africa and the Boer military system’, 51.

<sup>94</sup> Ibidem, 52.

<sup>95</sup> Nasson, *The Boer War*, 73.

<sup>96</sup> Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 144.

De Boeren probeerden gebruikt te maken van dit moeilijke klimaat. Zo zorgden zij er in het begin van de oorlog voor, bij het beleg om Bloemfontein, dat de waterwerken richting de stad 27 dagen lang werden drooggelegd. Daardoor werden de Britten gedwongen om verontreinigd water te drinken en dit was van directe invloed op het aantal sterfgevallen dat viel aan de hand van buiktyfus en andere ziekten.<sup>97</sup>

Waar beide strijdende kanten mee te maken hadden was het probleem van ongedierte. Pretorius stelt in zijn boek *Komandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog* dat bijvoorbeeld vliegen konden zorgen voor enorme problemen voor de strijdmachten. Deze insecten kwamen in het eten, drinken, tabak, baarden van de commando's en snorren van de Britten en zorgden zo voor veel ergernis.<sup>98</sup> Naast vliegen kregen de soldaten ook te maken met bijvoorbeeld luizen, mieren, schorpioenen, spinnen en vele andere dieren die het leven erg onaangenaam konden maken.<sup>99</sup>

De regio's waarin werd gevochten waren heel erg verschillend en de Boeren commando's waren tijdens de oorlog in het voordeel omdat zij goed bekend waren met het terrein waar zij zich bevonden, het waren immers gebieden waar zij opgegroeid waren. Ten westen van de Boeren republieken, richting Natal, strekte zich een hooggebergte uit dat voor legers erg moeilijk begaanbaar door steile passen en hoogtes tot 2000 meter. Maar er waren ook grote open vlakten, beter bekend als het *veldt*, waarover de troepen zich vrij eenvoudig konden voortbewegen en waar de enige obstakels de rivieren waren die het land doorkruisten. Het *veldt* lag op een hoogte van ongeveer 1500 meter boven zeeniveau en was bestond uit glooiende heuvels, *koppies*, en lichte bebossing. Het was daardoor een moeilijke plek om militaire bewegingen voor de vijand te verbergen, stofwolken van ruiters waren immers eenvoudig aan de horizon waar te nemen.<sup>100</sup>

### **Verloop van de conventionele fase**

Op 12 oktober 1899 vallen Boeren, onder leiding van Cronjé, bij Kraaipan de Britten aan. Ze maken hierbij de spoorweg onbruikbaar zodat de Britten hun logistieke organisatie werd verstoord. Dit was de strategie van de Boeren tijdens de conventionele fase van de oorlog. Door de transportlijnen af te sluiten konden de Britten hun soldaten niet meer transporteren en geen

<sup>97</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 53.

<sup>98</sup> Pretorius, *Komandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 109.

<sup>99</sup> Ibidem, 111.

<sup>100</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 52.



versterkingen meer brengen uit de havens. Het blokkeren van de spoorlijnen en het platleggen van de Britse logistieke organisatie moest zo zorgen voor het openen van de vredesonderhandelingen.<sup>101</sup>

Er werd gekozen voor een aanval in Natal, niet alleen om de havens bij de Delagoabaai, maar ook omdat de Boeren wisten dat zij voordeel konden halen uit het terrein. De Boeren waren goed bekend met het terrein richting Natal en kon daar vechten op plaatsten als Majuba en Laing's Nek waar al eerder overwinningen waren behaald in de geschiedenis. De Boeren kenden dit gebied rond de Drakensberg goed en wilden hier vechten omdat verwacht werd dat de Britten hier niet goed uit de voeten zouden kunnen komen.<sup>102</sup>

De leiders van de Transvaal hadden misschien liever een aanval gezien richting de Kaapkolonie vanuit de Oranjevrijstaat, maar president Steyn was het hier niet mee eens. Steyn was terughoudend omdat hij zo een actie zag als een schending van de verdedigende alliantie die het land had met de Transvaal, die alleen in actie zou treden als de Transvaal zou worden aangevallen. Steyn wilde slechts een geallieerde zijn van Kruger in de oorlog en niet het initiatief namen voor de oorlog tegen Groot Brittannië.<sup>103</sup>

De Boeren vochten op 19 oktober bij Elandslaagte en dit gehucht werd door de soldaten van Joubert snel ingenomen waardoor de communicatie met Ladysmith voor de Britten werd afgesloten.<sup>104</sup> Vervolgens werd er op 20 oktober gevochten bij Talana Hill waar de Britten de slag wonnen en de Boeren werden teruggedrongen naar Elandslaagte waar de Boeren commano's wederom werden verslagen in een bloederige slag. De Boeren ruiters werden achtervolgd en ingehaald door de Britse cavalerie en er vielen veel doden, waaronder generaal Kock verloren. Het resultaat was echter niet een duidelijke overwinning voor de Britten en de strijd kon weer in het voordeel van de Boeren worden gekeerd en op 30 oktober konden de Boeren beleg leggen op de stad Ladysmith.<sup>105</sup>

Jan Smuts was niet blij met het beleg van de steden, hij zag namelijk in dat het strategisch geen sterke keuze was om de troepen halt te laten houden en wilde juist dat de Boeren met zoveel mogelijk man zouden doorstoten naar de kust richting Natal, zoals was overlegd in het oorlogsplan

---

<sup>101</sup> Nasson, *The Boer War*, 4.

<sup>102</sup> Ibidem, 100.

<sup>103</sup> Ibidem, 100-101.

<sup>104</sup> Ibidem, 101.

<sup>105</sup> Ibidem, 105.

van 4 september 1899.<sup>106</sup> Het beleg van de steden was verder niet zinvol omdat er door de generaals geen grootschalige pogingen werden ondernomen de steden daadwerkelijk in te nemen, zij leken tevreden te zijn met enkel het beleg van de steden.<sup>107</sup>

In de Kaapkolonie vochten de Boeren onder leiding van generaal Cronjé, met zijn militair adviseur De la Rey, hun weg richting Mafeking. De stad werd op 14 oktober omsingeld en wederom belegerden de Boeren een stad. Dit betekende dat ook aan het westelijke front de voortgang van de invasie stakte omdat ook hier de generaals kozen voor een belegering.<sup>108</sup> De enige stad waarvan echt werd verwacht dat een belegering zin had was bij Kimberley waar grote belangen waren in de Goudindustrie voor de Britten. Generaal Wessels begon op 15 oktober met zijn beleg van de stad maar de troepen waren nooit in staat om de stad ook daadwerkelijk in te nemen en ook deze stad zou er slechts voor zorgen dat het offensief van de Boeren ten einde was.<sup>109</sup>

Deze wil van de Boerenleiders om steden te belegeren is opvallend omdat het niet paste binnen de Boerentraditie van bewegingsoorlogen. De lessen uit de Afrikaanse oorlogen werden volledig losgelaten om een belegeringsoorlog te vechten, iets waar commando's geen ervaring mee hadden.<sup>110</sup>

Het omsingelen van de steden en het niet voortzetten van de invasie was een van de grootste blunders die de Boeren generaals hebben gemaakt tijdens de oorlog.<sup>111</sup> Het zorgde ervoor dat de Boeren de Britten niet konden dwingen tot het openen van vredesonderhandelingen en gaf het voordeel aan de Britten. De legerleiding van Groot Brittannië begon te beseffen dat zij de oorlog op een verkeerde manier hadden benaderd, zij hadden de Boeren onderschat en dit zou moeten worden opgelost door versterkingen vanuit Londen.<sup>112</sup>

De Britten begonnen slagen te winnen, maar steeds tegen erg hoge kosten, en vaak wisten de Boeren zich grotendeels intact terug te trekken waardoor zij minimale verliezen leden. De Britten hadden vaak superieure aantallen soldaten maar vielen vaak aan in de traditionele frontale aanval. Deze kostte de Britten veel levens omdat de soldaten voor Boeren in hun verscholen posities

---

<sup>106</sup> Nasson, *The Boer War*, 108.

<sup>107</sup> Ibidem, 109.

<sup>108</sup> F.D. Conradie, *Met Cronje aan die Westfront (1899-1900)* (Kaapstad 1943) 172.

<sup>109</sup> Nasson, *The Boer War*, 121.

<sup>110</sup> Ibidem, 122.

<sup>111</sup> Ibidem, 109.

<sup>112</sup> Ibidem, 133.

eenvoudige doelwitten waren. Dus terwijl de Boeren de slag verloren, waren de resultaten voor de Britten tegenstrijdig.<sup>113</sup>

Bij Modderrivier wist generaal De la Rey veel Britse slachtoffers te maken door zijn troepen tactisch sterk op te stellen. De Boeren maakten gebruik van verdeckte posities en wachtten de Britten op. De 3000 commando's wisten de Britten tegen te houden en ongeveer 500 slachtoffers te maken, waaronder Lord Methuen, de Britse aanvoerder. Maar wederom konden de Boeren hun voordeel niet omzetten in een duidelijke overwinning en de commando's werden gedwongen om zich terug te trekken.<sup>114</sup>

Het hoogtepunt van de conventionele fase van de oorlog was de *Black Week*, waarin de Boeren drie grote overwinningen behaalden. In de week van 10-17 december 1899 wonnen de Boeren bij Stormberg, Magersfontein en Colenso. Het grote nadeel van deze week voor de Boeren was echter dat dit voor de Britse overheid en legerleiding de ogen opende. Er kwam een realisatie dat de oorlog niet gemakkelijk te winnen zou zijn voor de Britten en zorgde ervoor dat zij de oorlog serieus gingen nemen. Het betekende dat er nieuwe legerleiders en versterkingen naar Zuid Afrika werden gestuurd.<sup>115</sup>

De omslag van instelling bij de Britten betekende een grote omslag in de oorlog. Vanaf de eerste maanden van 1900 begonnen de Boeren aan terrein te verliezen ten opzichte van de Britten. Onder leiding van Lord Roberts, die Buller verving als *commander-in-chief*, begonnen de Britten met hun opmars om de omsingelde steden te bevrijden en door te stoten naar de hoofdsteden van de Boerenrepublieken. Op 28 februari wisten de Britten om Ladysmith te ontzetten, nadat Cronjé zich tegen de wil van Kruger had teruggetrokken.<sup>116</sup> Roberts had nu een leger van 180,000 soldaten in Zuid Afrika, bijna evenveel als de hele blanke Boerenpopulatie en had zo genoeg reserves om de Boeren in een langdurige oorlog te bestrijden.<sup>117</sup>

De conventionele fase van de oorlog werd effectief beëindigd in februari van 1900 toen de Boeren bij Paardeberg een grote slag verloren. De Boeren werden door Roberts mannen omsingeld en konden niet meer ontkomen. Vluchten was geen optie meer en uiteindelijk werden de boeren op

---

<sup>113</sup> Nasson, *The Boer War*, 136.

<sup>114</sup> Ibidem, 138.

<sup>115</sup> Ibidem 151.

<sup>116</sup> Ibidem 166.

<sup>117</sup> Ibidem 167.

27 februari verslagen. Cronjé en zijn commando's moesten zich overgeven en andere legeraanvoerders moesten vluchten.<sup>118</sup>

Dit betekende ook het einde van het bevel van de oude generaals, Cronjé was gevangen genomen en Joubert lag op zijn sterfbed. Botha werd vervolgens benoemd tot leider van de Transvaalse legers en Christiaan de Wet kreeg de regie over het leger van de Oranjevrijstaat. Hierdoor kwam er een jongere generatie legerleiders aan de top te staan die de weg naar een nieuwe fase in de oorlog vrijmaakten.<sup>119</sup> Pas na de verliezen aan het begin van 1900 waren de Boeren bereid gebleken om hun generaals te vervangen voor een jongere groep en om de oude strategieën en tactieken aan te passen aan de nieuwe omstandigheden.<sup>120</sup>

---

<sup>118</sup> Nasson, *The Boer War*, 177.

<sup>119</sup> *Ibidem*, 178.

<sup>120</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 43.

### Terugkeer naar traditie

Op 4 juni 1900 stonden de Britse soldaten voor de poorten van Pretoria en ging de Britse legerleiding ervan uit dat zij op het punt stonden om de belangrijkste slag van de oorlog te gaan voeren. Pretoria was namelijk de stad waar alle financiële reserves, munitie en veel voedsel van de republikeinse staten opgeslagen waren.<sup>121</sup> Innemen van deze stad zou volgens de Britten een zekere overgave van de Boeren betekenen. De Boeren hadden nog 7000 commando's rondom de stad om de Britse overmacht tegen te houden en het hart van de Zuid Afrikaanse Republiek te beschermen, maar zij waren daarmee ernstig in de minderheid tegenover de 45,000 soldaten die Roberts aanvoerde richting de stad.<sup>122</sup>

Bij enkele Boeren aanvoerders was de wil om door te vechten niet langer aanwezig en zij wilden de oorlog beëindigen voordat Pretoria was gevallen. Zij zagen in dat de republikeinse legers ineen gestort waren en dat een groot deel van de reserves was uitgeput. Het voortzetten van de strijd zou alleen maar leiden tot meer verliezen. Kruger ging, terughoudend, met deze argumenten naar Steyn om te overleggen.<sup>123</sup> Maar Steyn legde het idee om vrede te sluiten resoluut naast zich neer, hij vond dat de Boeren al teveel hadden opgegeven om niet tot het bittere einde door te vechten.<sup>124</sup> Om zich grote verliezen te besparen besloten de legerleiders om Pretoria niet te verdedigen en trokken de reserves die nog aanwezig waren terug uit de stad en president Kruger koos er voor om zijn presidentschap in ballingschap voort te zetten. Lord Roberts had vervolgens geen enkele moeite om de stad in te nemen op 5 juni maar dit bleek niet het einde van de oorlog te zijn.<sup>125</sup>

De Boeren waren in een fase van de oorlog aanbeland die zou gaan zorgen voor veel ontberingen. De commando's, die een jaar eerder nog hoopvol waren op een overwinning, waren weer in het open *veldt*, hadden geen contact meer met hun families en moesten overleven in de buitenlucht.<sup>126</sup>

In oktober 1900 verklaarde Roberts dat de Zuid-Afrikaanse Republiek door de Britten geannexeerd was en was hij er zeker van dat de Britten de oorlog hadden gewonnen. Hij begon

---

<sup>121</sup> Nasson, *The Boer War*, 199.

<sup>122</sup> Ibidem, 190.

<sup>123</sup> Ibidem, 200.

<sup>124</sup> Ibidem, 201.

<sup>125</sup> Ibidem, 202.

<sup>126</sup> T. Shearing en D. Shearing, *General Jan Smuts and his long ride* (Sedgefield 2000) 11.

daarom zelfs al met het plannen van het terughalen van troepen naar Groot Brittannië, omdat alles dat er nog te doen stond het oprollen was van enkele republikeinse opstandelingen. Roberts benoemde vervolgens Kitchener als zijn opvolger en ging zelf terug naar London.<sup>127</sup>

### Nieuw leiderschap

Vanaf september 1900, nadat de Boeren een half jaar lang kritieke verliezen hadden geleden door beslissingen hun incapabele legerleiders kwam er een omschakeling in het gevechtsplan van de Boeren. Zij schakelden over van een conventionele oorlog naar een irreguliere asymmetrische oorlog, deze manier van oorlogvoeren zouden zij tot het einde van de oorlog volhouden.<sup>128</sup> Een irreguliere asymmetrische oorlog betekende voor de Boeren dat zij, wat er over was van hun leger, opsplitsten in kleinere groepen, zoals tijdens de Afrikaanse oorlogen het geval was geweest. Tijdens de Boerenoorlog was de tegenstander echter symmetrisch, dit betekende dat de Britten op hun gebruikelijke manier door bleven vechten met het grote professionele leger.<sup>129</sup>

Het kan eigenlijk als vreemd worden beschouwd dat de Boeren leiders er in eerste instantie voor hadden gekozen om een conventionele oorlog te voeren terwijl de sterke punten van de Boeren vooral lagen in het verrassingseffect en in de kennis van het veld. Jan Smuts verwachtte voor de oorlog al dat, als de strijd zou uitdraaien op een irreguliere oorlog, dat de Boeren juist in de guerrilla strijd op hun best zouden zijn.<sup>130</sup> Taffy en David Shearing stellen in *General Jan Smuts and his long ride* dat de Boeren veel beter tot hun recht kwamen in de guerrilla oorlog omdat de Boeren hun oorlogsvaardigheden niet hadden opgedaan op een paradeplaats, maar opdeden door zich te verstoppen in de struiken op het open veld tijdens de jacht.<sup>131</sup> Deze stijl van vechten betekende ook dat de Boeren konden leven van het land waarop zij zich bevonden zonder de noodzaak te hebben dat er een constante toevoer van goederen moest zijn. De kleine guerrilla groepen leefden voornamelijk van boerderijen die zij tegenkwamen en er werd van de eigenaren van de boerderijen verwacht dat zij de commando's voorzagen van voedsel, soms vrijwillig en soms onvrijwillig.<sup>132</sup> De irreguliere oorlog zorgde er echter wel voor dat het veel moeilijker zou worden voor de Boeren om de oorlog op een strategische manier te winnen.<sup>133</sup>

<sup>127</sup> Nasson, *The Boer War*, 211.

<sup>128</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 16.

<sup>129</sup> Voorst, 'The Anglo-Boer War: Surviving When the Empire Strikes Back', 4.

<sup>130</sup> Nasson, *The Boer War*, 87.

<sup>131</sup> Shearing en Shearing, *General Jan Smuts and his long ride*, 11.

<sup>132</sup> Ibidem, 37.

<sup>133</sup> Nasson, *The Boer War*, 213.

De keuze voor de irreguliere oorlogsvoering lag in de handen van een nieuwe generatie Boeren generaals die aan de leiding van het leger kwamen nadat de oude garde zichzelf ten schande had gemaakt. Deze favorieten van Kruger hadden de verkeerde beslissingen genomen en hadden ervoor gezorgd dat de Boeren nooit gebruik hadden gemaakt van hun krachten en voordelen die zij in de eerste maanden van de oorlog wel hadden. Grobler, Erasmus, Meyer, Kock, Cronjé en anderen hadden plaatsgemaakt voor jongere legerleiders als Botha, De Wet, Smuts en De la Rey.<sup>134</sup> Deze jongere leiders hadden hun positie niet verdiend aan een goede relatie met Paul Kruger, maar door hun daden op het slagveld. Zij werden ook niet langer gekozen door de burgers.<sup>135</sup> Zij verdienden het leiderschap over de commando's van de republieken en zagen in dat de guerrillatactiek de enige manier was om de oorlog nog tot een positief einde te brengen.<sup>136</sup> Maar de nieuwe generatie generaals had te lang een ondergeschikte rol gespeeld in de oorlog en toen zij eindelijk het leiderschap kregen was het al erg laat in de oorlog waardoor er geen groot vertrouwen meer was in een Boeren overwinning.<sup>137</sup> Volgens Jan Smuts hadden bijvoorbeeld De la Rey en Cronjé's andere ondergeschikten lijdzaam moeten toezien hoe de arrogantie en domheid van hun commandant ervoor zorgden dat de commando's volledig verkeerde tactieken gebruikten tijdens de conventionele fase van de oorlog.<sup>138</sup>

De nieuwe legeraanvoerders van de Boeren commando's verschilden in grote mate met hun voorgangers. Ten eerste lag de gemiddelde leeftijd, met 37, 21 jaar jonger dan de gemiddelde leeftijd van de oude garde en tenminste 6 van de nieuwe leiders hadden een universitaire opleiding genoten. Over het algemeen genomen excelleerde de nieuwe groep leiders in het veld omdat zij zich goed konden en wilden aanpassen aan de nieuwe eisen voor de guerrilla campagne die de Boeren gingen vechten, volgens Van der Waag kwam dit waarschijnlijk omdat zij hun oorlogservaring niet hadden opgedaan tijdens de successen van de Afrikaanse oorlogen en niet vastzaten in een stramien van tradities en mythen.<sup>139</sup> Discipline en opoffering werden de nieuwe sleutelwoorden voor de commando's en dit is terug te zien in de cijfers. De nieuwe generatie generaals gaf leiding vanaf het front en zij plaatsten zich midden in de strijd. Van de in totaal 46 generaals die in dienst van de twee republieken hebben gevochten werden er 6 van de nieuwe generatie gedood in actie tegenover 2 uit de oude generatie, waarvan er 1 een ongeluk was. Daarnaast werden er 5 generaals van de nieuwe generatie gevangen genomen tegenover 2 uit het Kruger tijdperk. Van de nieuwe generatie gaf geen

---

<sup>134</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 60.

<sup>135</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 35.

<sup>136</sup> Ibidem, 16.

<sup>137</sup> Ibidem, 35.

<sup>138</sup> Spies en Natrass, *Jan Smuts – Memoirs of the Boer War*, 71.

<sup>139</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 37.

enkele generaal zich over en vochten er 23 door tot het einde terwijl van de oude generatie 2 generaals zich overgaven en er slechts 5 doorvochten tot het einde van de oorlog.<sup>140</sup> Smuts stelde dat hij banger was voor de schande van gevangen te worden, dan voor de dood.<sup>141</sup>

Deze nieuwe manier van oorlogvoeren betekende dat het voor de Boeren veel moeilijker zou worden om een duidelijke overwinning te behalen omdat zij slechts met kleine groepen soldaten in het veld opereerden. Daarom moesten volgens Nasson de oorlogsdoelen van de Boeren veranderen, niet langer waren zij op zoek naar een duidelijke overwinning maar zij wilden voor zoveel mogelijk tijd zorgen, door het de Britten zo moeilijk mogelijk te maken om de Boeren te verslaan.<sup>142</sup> De enige echte hoop van de Boeren generaals namelijk nog hadden was dat zij de oorlog lang genoeg konden voortzetten zodat de Britten een einde aan de oorlog zouden willen maken via open vredesonderhandelingen.<sup>143</sup>

Een van de problemen die de commando's oplosten tijdens het conflict, door over te schakelen op irreguliere oorlogsvoering was het munitieprobleem. Door gebruik te gaan maken van Britse geweren konden zij ook gebruik maken van de kogels die door de Britten werden meegenomen. Succesvolle aanvallen op transportlijnen zorgden ervoor dat de Boeren goed voorzien konden worden van kogels. Het werd de taak van elke man op zich om te zorgen voor zijn eigen kogels en vaak kwamen Boeren met meer kogels uit de strijd dan dat zij daarvoor hadden.<sup>144</sup> De voorraad kogels van de Boeren zou niet opraken gedurende de oorlog, zij werden immers bevoorrad door de Britten.<sup>145</sup>

Van belang voor de commando's in de guerrillafase was de zoektocht naar eten, tijdens de conventionele fase werd door de regering voor eten gezorgd maar nu was het aan de mannen zelf om in hun eigen kostje te voorzien. Zij leefden van het land en van de boerderijen die zij onderweg tegenkwamen.<sup>146</sup> In eerste instantie was het nog vrij eenvoudig om aan voedsel te komen, maar problemen ontstonden toen de maatregelen van Roberts en Kitchener werden ingevoerd waardoor

---

<sup>140</sup> Waag, 'Boer generalship and the politics of high command', 36, figuur 3.

<sup>141</sup> Shearing en Shearing, *General Jan Smuts and his long ride*, 39.

<sup>142</sup> Nasson, *The Boer War*, 215.

<sup>143</sup> Ibidem, 213.

<sup>144</sup> Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 36.

<sup>145</sup> Ibidem, 42.

<sup>146</sup> Ibidem, 114.



de bewegingsvrijheid van de commando's aan banden werd gelegd.<sup>147</sup> Het werd voor de Boeren steeds gevaarlijker om de dagelijkse zoektocht naar eten te ondernemen.<sup>148</sup>

Discipline was ook in deze fase van de oorlog een probleem voor de commando's, en het is bekend dat meerdere generaals hun soldaten lijfstraffen gaven als deze spraken over overgave. Zowel Smuts als De Wet droegen een zweep bij zich om de commando's te straffen.<sup>149</sup> Sommige soldaten van Jan Smuts waren banger voor hun eigen generaal dan zij waren voor mogelijke straffen van de Britten in het geval van hun overgave.<sup>150</sup>

De Boerenlegers raakten opgedeeld in drie grote commandogroepen die los van elkaar opereerden in het strijdtoneel. Generaal De la Rey had ongeveer 7000 commando's tot zijn beschikking ten westen van Pretoria, Botha opereerde met 5000 commando's in het oosten van de Transvaal en De Wet koos ervoor om in zijn thuisland, de Oranjevrijstaat, te vechten. Daar opereerden de republikeinse commando's in feite als vluchtende soldaten, maar wel in hun eigen land.<sup>151</sup> Dit was de uitgangspositie van de Boeren aan het begin van de guerrillafase en het doorzetten van de strijd door de Boeren werd door de Britse legerleiders als een lege bluf gezien maar de Boeren kregen het keer op keer voor elkaar om uit handen van de Britse soldaten te blijven waardoor de Britten de *bittereinders* niet konden verslaan.<sup>152</sup>

Botha zou in augustus de laatste grote defensieve actie van de Boeren uitvoeren toen hij ervoor koos om de troepen van Buller tegen te houden bij Lydenburg. Met 20,000 soldaten hadden de Britten een grote overmacht maar toch weerstonden de Boeren 5 dagen de aanvallen. Nadat Botha zich realiseerde dat verdedigen geen zin meer had koos hij ervoor om met zijn commando's te vluchten waarbij de groep verder uit elkaar viel maar wel in staat bleef om de guerrilla activiteiten voort te zetten.<sup>153</sup>

Ook al waren de commandogroepen van elkaar verwijderd, toch probeerden de drie belangrijkste Boeren generaals om hun strategie te coördineren. Hierdoor zorgden zij ervoor dat de twee republieken aan elkaar geallieerd bleven en lukte het de Britten niet om de twee staten uit elkaar te drijven. De oorlog zou door de generaals, net als bij aanvang van de oorlog, worden

---

<sup>147</sup> Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 120.

<sup>148</sup> Shearing en Shearing, *General Jan Smuts and his long ride*, 18.

<sup>149</sup> *Ibidem*, 52.

<sup>150</sup> *Ibidem*, 69.

<sup>151</sup> Nasson, *The Boer War*, 207.

<sup>152</sup> *Ibidem*, 202.

<sup>153</sup> *Ibidem*, 209.

voortgezet op een motief van nationalisme en de wil om de Boerenrepublieken vrij te houden van Britse invloed.<sup>154</sup>

### Nieuwe tactiek

Maar een voortzetting van deze 'vlucht' strategie zou uiteindelijk een zekere ondergang voor de beide republieken betekenen. De Boeren waren in hun defensieve acties namelijk nooit opgewassen tegen de grote aantallen soldaten van de Britten.<sup>155</sup> Nasson stelt dat wat de Boeren nodig hadden een vernieuwd offensief initiatief was waardoor de Boeren weer konden geloven in een overwinning. Het slechts vertragen van de Britten kon nooit genoeg zijn om alle Boeren commando's op de been te houden. Christiaan de Wet was hierin diegene die een duidelijke poging deed om het tij voor de Boeren te keren, hij viel op 27 februari 1901 met zijn commando's namelijk de Kaapkolonie binnen. De strategie achter deze inval was het idee dat in de Kaapkolonie republikeins gezinde rebellen gevonden konden worden die zich bij de Boeren konden aansluiten.<sup>156</sup>

Hoewel de Boeren guerrilla's nu in een offensieve situatie leken te opereren moesten zij zich voornamelijk defensief opstellen. De commando's overleefden in kleine groepen en leefden van het land waardoor zij voor de Britten verborgen konden blijven. Een Boerencommando, onder leiding van een goede aanvoerder, kon erg goed improviseren en bleek voor de Britse overmacht erg moeilijk om te pakken te krijgen. Zij leefden van het ene contact met de Britten naar het andere contact met de Britten en konden steeds succesvolle acties uitvoeren.<sup>157</sup> De opdeling in kleinere groepen zorgde er echter ook voor dat de Boeren geen echte slagkracht meer hadden om een overwinning op de Britten te kunnen forceren.<sup>158</sup> Het was zaak voor de guerrillastrijders om altijd mobiel te blijven en nooit te stoppen alleen dan konden zij veilig blijven strijden.<sup>159</sup>

Een goed voorbeeld van de mobiliteit van de Boeren commando's waren de acties van Christiaan de Wet die in meerdere instanties, ondanks grote Britse overmacht, uit handen van de vijand wist te blijven. De Britse achtervolgingen van De Wet zouden bekend komen te staan als de jachten op De Wet maar ondanks de grootschalige Britse inzet van manschappen waren deze stuk voor stuk onsuccesvol. De generaal wist elke val die de Britten opzetten te omzeilen en bleef tot het

---

<sup>154</sup> Nasson, *The Boer War*, 213.

<sup>155</sup> Shearing en Shearing, *General Jan Smuts and his long ride*, 20.

<sup>156</sup> Nasson, *The Boer War*, 219.

<sup>157</sup> Shearing en Shearing, *General Jan Smuts and his long ride*, 14.

<sup>158</sup> Nasson, *The Boer War*, 220.

<sup>159</sup> Shearing en Shearing, *General Jan Smuts and his long ride*, 64.

einde van de oorlog uit handen van diegenen die hem opjaagden. Nooit kwam De Wet in een positie waar de Britten hem makkelijk konden volgen en aanvallen. Dit zorgde voor een mythische status van de generaal uit de Oranjevrijstaat.<sup>160</sup>

De Boeren tactiek in deze fase van de oorlog hield in feite in dat zij nooit aanvielen als zij niet in het voordeel waren, zoals bij een verrassingsaanval of met een meerderheid aan manschappen. De aanvoerders zochten naar zwakke punten van de Britse eenheden en sloegen daar toe, vaak tegen logistieke doelen, zoals spoorwegen. Zo wisten de Boeren bijvoorbeeld binnen 12 maanden de spoorweg die de Britten gebruikten in totaal 250 maal te saboteren.<sup>161</sup> Maar net als in het begin van de oorlog in 1899 konden deze kleine tactische overwinningen niet worden omgezet in overwinningen die van strategisch belang waren.<sup>162</sup> Kort gezegd konden de Boeren wel losse gevechten winnen maar zij zouden nooit in staat zijn om het hele Britse leger te verslaan.<sup>163</sup>

Tijdens de guerrillafase verfijnden de commando's de stormaanval, over korte afstanden maakten zij gebruik van een aanval te voet, rennend van beschutting naar beschutting om bij de vijand te komen. De bekendste Boerenmethode was, net als tijdens de Afrikaanse oorlogen, die van bereden infanterie. De Boeren naderden een doelwit te paard en stegen dan of om vervolgens te voet verder te gaan, de snelheid van deze aanval zorgde voor een groot verrassingseffect bij de Britse soldaten. Een derde tactiek van de boeren was om te schieten vanuit het zadel, een vaardigheid die veel commando's beheersten en die erg dodelijk kon zijn.<sup>164</sup>

### **Britse maatregelen**

De Britten konden geen greep krijgen op deze vernieuwde tactiek van de Boeren en Kitchener zag al snel in dat het moeilijk zou worden om de Boeren commandogroepen te verslaan zonder ze allemaal stuk voor onschadelijk te moeten maken. Toch was er veel druk vanuit Londen en Kaapstad op de Britse bevelhebber om de oorlog snel af te ronden en om de Boeren te dwingen tot overgave, daarom zag Kitchener zich genoodzaakt om aan aantal afkondigingen uit te vaardigen met als doel om de Boeren te dwingen om te stoppen met de strijd. In september waarschuwde Kitchener dat elke Boeren legerleider die gevangen werd genomen permanent verbannen zouden

---

<sup>160</sup> F.J. Pretorius., *The Great Escape of the Boer Pimpnel: Christiaan de Wet: The Making of a Legend* (Durban 2001) 3.

<sup>161</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 53.

<sup>162</sup> Nasson, *The Boer War*, 227.

<sup>163</sup> Shearing en Shearing, *General Jan Smuts and his long ride*, 96.

<sup>164</sup> Pretorius, *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902*, 158.

worden als deze zich na september nog niet had overgegeven. De afkondigingen hadden echter weinig effect op de Boeren commando's die geen boodschap hadden aan politieke maatregelen en erop gebrand waren om tot het einde door te vechten.<sup>165</sup>

Militaire maatregelen van de Britten om de bewegingsvrijheid van de Boeren in te perken waren, tot op zekere hoogte, wel effectief. De Britten legden een netwerk van prikkeldraad aan om de Boeren bewegingen te belemmeren en dit netwerk van versperringen werd verder versterkt door de aanleg van zogenaamde *blokhuizen*. Uiteindelijk zouden er ongeveer 9000 blokhuizen worden gebouwd en 8000 kilometer aan prikkeldraad worden gelegd uitgespreid over het hele *veldt*. Deze versperringen zorgden ervoor dat de Boeren steeds minder terrein hadden waar zij zich konden begeven en het werd zo voor de commando's steeds moeilijker om uit handen van de Britten te blijven.<sup>166</sup>

Ondanks de hoge straffen die er op stonden droegen veel commando's tijdens de oorlog de kaki uniformen die zij van hun vijanden hadden gestolen. Een Boer die werd gevonden in een Brits uniform zou ter dood worden veroordeeld maar toch waren er commando's die de uniformen aantrokken. Er waren onder hen mannen die trots waren op het dragen van de door hen veroverde kaki uniformen, maar het grootste deel van de Boeren droeg Britse alleen Britse uniformen omdat zij geen andere kleding meer hadden. Het was vaak pure noodzaak dat zij zich in kaki moesten hullen.<sup>167</sup>

De militaire maatregelen van de Britten troffen echter niet alleen de commando's die zich in het veld bevonden maar ook de Boeren bevolking werd de dupe van Kitcheners maatregelen. Vanaf maart 1900, nog onder het bevel van Roberts, werd de tactiek van de verschroeiende aarde toegepast, waarbij zij probeerden om ervoor te zorgen dat het moreel van de Boeren werd ondermijnd.<sup>168</sup> Kitchener zorgde ervoor dat deze maatregel werd uitgebreid door Boeren families van hun land te verwijderen en in kampen te plaatsen. Deze kampen waren geen militaire gevangenenkampen maar echt bedoeld om de Boeren bevolking te centraliseren. Kitchener visie was dat het vluchtelingen kampen waren om de Boeren te beschermen tegen de gevaren van de oorlog in het gebied.<sup>169</sup>

In de kampen kwamen duizenden Boeren terecht, voornamelijk vrouwen en kinderen, van wie vaak de boerderijen door de Britten waren afgebrand. Het aantal van deze 'vluchtelingen' bleef

---

<sup>165</sup> Nasson, *The Boer War*, 231

<sup>166</sup> Waag, 'South Africa and the Boer military system', 53.

<sup>167</sup> Shearing en Shearing, *General Jan Smuts and his long ride*, 59.

<sup>168</sup> Nasson, *The Boer War*, 239.

<sup>169</sup> *Ibidem*, 240.

groeien in 1901 omdat Kitchener wilde dat alle mensen uit de gebieden werden verwijderd waar mogelijk Boeren commando's zouden komen. Er is later veel kritiek gekomen op deze kampen maar de Britse regering in 1901 stelde dat de kampen waren bedoeld om de veiligheid van de onschuldige burgers te garanderen.<sup>170</sup> Het was echter duidelijk dat Kitchener en Milner deze gevangenen ook gebruikten om druk te zetten op de strijdende Boeren, als een soort gijzelaars, om de commando's te dwingen de strijd op te geven.<sup>171</sup>

Het daadwerkelijke effect van deze maatregelen op de commando's is echter een onderwerp van een debat. Aan de ene kant zullen de maatregelen druk hebben uitgeoefend op de commando's om de strijd op te geven zodat zij hun vrouwen, kinderen en andere familieleden uit de kampen konden halen. Maar aan de andere kant zorgde de maatregelen er ook voor dat een groot deel van de Boeren commando's geen druk meer voelden om naar huis te komen omdat de Britten de noodzaak van het zorgen voor huis en haard hadden weggenomen. En op de echte bittereinders die nog in het veld waren hadden geen van deze maatregelen enige invloed omdat zij al hadden besloten om hun generaals tot het einde te volgen.<sup>172</sup>

Wat de republikeinse leiders echter wel zorgen baarde was dat er veel blanke Boeren stierven in deze kampen door ziekten als gevolg van de onhygiënische omstandigheden. Omdat er veel jongeren in de kampen opgesloten zaten waren de Boeren bang dat de toekomst van de Boeren in het geding kwam om de simpele reden dat er een hele generatie dood kon gaan die moest zorgen voor nageslacht. Volgens Nasson werd demografisch bewustzijn ook een van de grootste redenen voor het niet willen voortzetten van de oorlog.<sup>173</sup> Op de lange termijn waren deze 'vluchtelingenkampen' dus wel effectief voor het opbreken van het moreel van een deel van de Boeren strijders.

De versperringen en *blokhuizen* van Kitchener in beide republieken waren zo effectief dat aan het einde van 1901 de Kaapkolonie de enige plek was waar de commando's nog hun toevlucht konden vinden. De hoop bleef bestaan bij de Boerenleiders nog steeds bestaan dat zij de rebellen in de Kaapkolonie konden aansporen om de wapens op te pakken tegen de Britse agressor. Maar het lukte keer op keer niet om genoeg rebellen over te halen om zich aan te sluiten bij de commando's. Soms kwamen er enkelen mee met de commandogroepen maar de meesten van de Kaap Boeren wisten dat zij al hun bezittingen konden verliezen als zij zich aansloten bij een van Boeren

---

<sup>170</sup> Nasson, *The Boer War*, 242.

<sup>171</sup> Ibidem, 244.

<sup>172</sup> Ibidem, 246.

<sup>173</sup> Ibidem, 247.

generaals.<sup>174</sup> Smuts zag in mei 1902 in dat het niet meer zinvol was om te hopen op een opstand in de Kaap en dat de Boeren hun aandacht moesten blijven richten op de eigen republieken.<sup>175</sup>

### Het einde van de oorlog

In 1902 begonnen de leiders van de Boeren ook in te zien dat een voortzetting van de oorlog zou zorgen voor problemen in de toekomst van de republieken. De guerrillastrijd kon worden voortgezet maar van een positieve uitkomst was geen enkele generaal meer overtuigd, daarom werd er steeds meer aangestuurd op vredesonderhandelingen met de Britten, zoals Botha ook al in februari 1901 had voorgesteld. Toen had dit voorstel Botha veel kritiek opgeleverd van de Vrijstaters zoals De Wet maar nu stonden de andere Boeren leiders ook open voor een vredesvoorstel aan de Britten.<sup>176</sup> Tijdens een bijeenkomst van de Boerenleiders in Klerksdorp, waaronder Steyn en waarnemende president van de Transvaal Schalk Burger, werd besloten dat de Boeren de vredesbesprekingen zouden openen met de Britse legeraanvoerders. Steyn eiste dat de onafhankelijkheid van de republieken gewaarborgd zou worden en dat dit het belangrijkste punt zou moeten zijn. Als de Britten hiermee niet in zouden stemmen zou de Oranjevrijstaat de strijd blijven voortzetten. Maar de eisen die door de Boeren bij Klerksdorp waren opgesteld werden door Londen verworpen, maar openden wel de weg naar de onderhandelingen bij Vereeniging. Het einde van de oorlog was in zicht.<sup>177</sup> De leiders van de Boeren republieken moesten nu de rol van politiek leider op zich nemen om de oorlog tot een zo positief mogelijk einde te brengen, de rol van de commando's in de oorlog was ten einde gekomen.

---

<sup>174</sup> Nasson, *The Boer War*, 250.

<sup>175</sup> Ibidem, 250. en Spies, en Natrass, *Jan Smuts – Memoirs of the Boer War*, 186.

<sup>176</sup> Shearing en Shearing, *General Jan Smuts and his long ride*, 17.

<sup>177</sup> Nasson, *The Boer War*, 252.

## Conclusie

De commandostructuur was van grote invloed op het verloop van de oorlog, de burgers probeerden om hun eigen land te verdedigen en deden dit in eerste instantie op een manier die zij niet gewend waren. De leiders van de Transvaal en de Oranje Vrijstaat wilden een conventionele offensieve oorlog voeren die uitmondde in de belegering van de Britse steden ten westen en oosten van de Boeren republieken. De commando's waren niet succesvol in deze conventionele oorlog door verschillende factoren maar de overkoepelende factor die ervoor zorgde dat dit deel van de strijd niet kon slagen was is dat de commandostructuur niet geschikt was voor de wijze van oorlogsvoeren die de Boeren wilden gebruiken.

De leiders van de commandogroepen waren niet in staat om een oorlog te leiden tegen het Britse leger en het gebrek aan discipline in de commando's betekende dat het moeilijk was om een succesvol offensief uit te voeren.

Op tactisch niveau waren de Boeren goed in staat om de Britten te verslaan, maar de commando's konden nooit een strategisch succes behalen dat de oorlog in hun voordeel had kunnen beslissen. Er kan gezegd worden dat de Boeren door hun kleinschalige aanvallen altijd defensief aan het opereren waren. Clausewitz had in 1832 al gezegd dat het bewapenen van de bevolking altijd een defensieve actie is en dat dit soort troepen altijd moesten worden gebruikt om een professioneel staand leger aan te vullen.<sup>178</sup> De Boeren hadden echter geen staand leger en moesten altijd gebruik maken van hun burgerleger.

In de tweede fase van de oorlog, de guerrillafase, zorgde de commandostructuur ervoor dat de oorlog nog 2 jaar lang werd voortgezet. De Britse overwinningen aan het begin van 1900 bleken het moreel niet te hebben gebroken en de commando's bleven tot 1902 in het *veldt*. Wederom was echter de commandostructuur niet voldoende professioneel om het leger zo te organiseren dat zij strategische voordelen konden halen uit kleine tactische overwinningen.

Het gebruik van de commando's in de guerrillatactiek betekende echter ook dat de Britten de oorlog ook niet konden winnen. Keer op keer wisten commandogroepen te ontsnappen aan Britse belagers en zorgden er zo voor dat de Britten tot wanhoop werden gedreven. De commando's hadden waarschijnlijk tot het bittere einde doorgevochten ware het niet dat de legerleiders in 1902

---

<sup>178</sup> B. Heuser, *Reading Clausewitz* (Londen 2002) 135 en 137.

stemden voor het openen van de vredesonderhandelingen met de Britten omdat zij inzagen dat de oorlog niet meer gewonnen kon worden door de Boeren. Waarschijnlijk speelde met name de angst voor uitroeiing van het Boerenvolk een grote rol. Voor de commando's leek in 1902 de enige logische stap om een onderhandelde vrede aan te gaan.

De commandostructuur had de oorlog dus op verschillende manieren beïnvloed. In eerste instantie was het de commandostructuur geweest die de Boerensamenleving had gemaakt tot wat deze was aan het begin van de oorlog in 1899. Voor een daadwerkelijke grootschalige conventionele oorlog bleek de commandostructuur echter volledig ongeschikt en pas toen er werd teruggekeerd naar de traditionele tactieken behaalden de Boeren weer wat successen op het slagveld. Maar het niet-professionele leger was eigenlijk nooit in staat geweest om de Britse grootmacht te verslaan en de enige kans die de Boeren ooit hebben gehad in de oorlog werd tenietgedaan door generaals die waren opgegroeid in de traditie van de commandostructuur en daarom niet de juiste beslissingen maakten. De commandostructuur had dus een dubbel effect op de oorlog, door deze structuur verloren de Boeren de oorlog, maar werd er ook voor gezorgd dat de oorlog 3 jaar kon worden voortgezet.



## Literatuur

- Armstrong, H.C., *Jan Christiaan Smuts: Grey Steel: A Study in Arrogance* (1937).
- Conradie, F.D., *Met Cronje aan die Westfront (1899-1900)* (Kaapstad 1943).
- Clausewitz, C. von, *On War* (Princeton 1993).
- Doyle, A.C., *The Great Boer War* (London 1901).
- Heuser, B., *Reading Clausewitz* (London 2002).
- Holt, P., 'Costly British Victory at Paardeberg', *Military History* 16.6 (2000) 58-64.
- Holt, P., 'To revive Boer fortunes, Jan Christiaan Smuts led an audacious raid deep into British-held Cape Colony', *Military History* 18.3 (2001) 72-74.
- Nasson, B., 'Waging Total War in South Africa: Some Centenary Writings on the Anglo-Boer War, 1899-1902', *Journal of Military History* 66.3 (2002) 813-828.
- Nasson, B., *The Boer War: The struggle for South Africa* (Cape Town 2010).
- Parkenham, T., *The Boer War* (London 1991).
- Pretorius, F.J., *The Great Escape of the Boer Pimpernel: Christiaan de Wet: The Making of a Legend* (Durban 2001).
- Pretorius, F.J., *Kommandolewe tydens die Anglo-Boereoorlog 1899-1902* (Kaapstad 1999).
- Schotz, L., *Generaal Christiaan de Wet as Veldheer* (Pretoria 2003).
- Shearing, T. en Shearing, D., *General Jan Smuts and his long ride* (Sedgefield 2000).
- SurrIDGE, K.T., *Managing the South African War, 1899-1902 : politicians v. generals* (London 1998).
- Tzu, S., *The Art of War* (Mineola 2002).
- Vaughan, I., *The Diary of Iris Vaughan* (Central News Agency 1959).
- Voorst, van, C., 'The Anglo-Boer War: Surviving When the Empire Strikes Back' *National Defense University* (Washington 1998).
- Waag, van der, I., 'Boer generalship and the politics of high command' *War in History* 12.1 (2005) 15-43.
- Waag, van der I., 'South Africa and the Boer military system', in: Dennis, P. en Grey, J., *Te Boer War; Army, Nation and Empire* (Canberra 2000).
- Wet, de C., *Three Year' War* (New York 1902).